

Anders Reinholdsson:

Upplevelse eller Uppenbarelse

Detta föredrag hölls av den nyvalde ordföranden i Kyrklig samling Anders Reinholdsson den 30 oktober 2023 inför det samlade Samarbetsrådet i Stockholm. Det återges här i sin helhet.

Ett citat. Bara en mening. KG Hammar: "Den som vill veta något om Gud kan inte gå utanför människan." (KG Hammar: Ecce Homo efter två tusen år. Verbum 2000, s 20)

Jag har lovat att hålla föredrag över detta fascinerande ämne och det löftet skall jag hålla. Samtidigt hade jag mycket hellre hört ett föredrag om detta av en av kyrkans biskopar, som det var tänkt. Jag skulle lyssna med genuint intresse och stor nyfikenhet och en inre längtan att få höra om den underbara Uppenbarelsen. Som leder till upplevelse och erfarenhet och insikt.

Något om upplevelse och Uppenbarelse.

Förnuft och känsla heter Jane Austens första roman; Sense and sensibility. Den kommer 1811. Marianne Dashwood är impulsiv och låter sig lätt dras med i de stora känslornas spel. Motsatsen till sin förståndiga och balanserade syster Elinor. Marianne faller passionerat och romantiskt för den opålitlige Johan Willoughby, medan Elisabet stoiskt behandlar nyheten om att den hon älskar, Edward Ferrars, är trolovad med en annan. Vi är i övergången mellan upplysningen och romantikern och boken beskriver med exakthet denna övergång. Här finns både en uttalad motsättning, förnuft eller känsla men samtidigt en vision av en balans mellan förnuft och känsla som vägen till kärlek och lycka. Boken är fortfarande märkligt levande och har också filmats flera gånger, kanske den mest kända 1995 med Emma Thomson, Kate Winslett, Alan Rickman och Hugh Grant.

Jane Austens Förnuft och känsla var min första association när jag började tänka på ämnet för mitt föredrag. Hur hänger det ihop? Förnuft eller känsla? Förnuft och känsla? Och det vetter mot frågan Upplevelse eller Uppenbarelse. För förutom det självklara att känsla och upplevelse hör ihop hör förnuft och

uppenbarelse ihop. Uppenbarelsen går uppenbart långt över det förnuftet kan tänka ut själv men det handlar samtidigt om hur Gud vill kommunicera med oss på ett sätt man kan samtala förnuftigt om.

Detta gäller i den allmänna uppenbarelsen i Skapelsen och historien, men det gäller också i den särskilda Uppenbarelsen i Frälsningsdramat, i Trons mönster, i Skriften och djupast i Kristi person.

I den allmänna uppenbarelsen är det detta som fått människor att tro att Skapelsen är värd att utforska, beskriva och utvinna alla slags kunskap om. Det är den kristna tron och kyrkan som skapat forskning och universitet. Det var i stiftsstäderna kring domkyrkorna som gymnasierna växte fram. Det var i de kristna socknarna och församlingarna skolundervisningen vilade. Det var där magistern sa; Man tar ett ihåligt rör. Magistern, magistern ropar någon och viftar ivrigt med handen. Ja, vad är det? Men magistern är inte alla rör ihåliga? Jo, jag vet det men i den här klassen "kan en inte va nog tydlier."

Att Uppenbarelsen utmanar till utforskning och noggrann undersökning måste förstås också gälla den särskilda uppenbarelsen i ett ständigt pågående samtal, reflektion och bedjande mellan kristna från hela världen och i alla tider precis som vi i mässan sjunger: "Därför vill vi med alla trogna i alla tider och med hela den himmelska härskaran prisa ditt namn och tillbedjande sjunga"

Både den allmänna och den särskilda uppenbarelsen berör förnuftet eller som Regin Prenter uttrycker det hellre; förståndet (Regin Prenter: Kyrkans tro, Troslära för lekmän SKDB 1964 s17f)

Men det handlar också om känslan.

Hur många har inte i jublande poesi velat vittna om sin känsla av fascination inför skapelsen. Inte minst vi svenskar tycks ha en outtömlig lust och glädje i naturen, havet vi badar i, fjällens vidder, skogens sus osv.

Också den särskilda uppenbarelsen leder oss när den tros och får landa i oss i oupphörligt betraktande till känslor, glädje, befrielse, förundran, nyfikenhet, hunger efter mer. Som C.S Lewis i Narniaserien beskriver himmelen: "Kom längre in, stig högre upp."

Det finns alltså ett Upplevelse och Uppenbarelse, inte bara Uppl~~e~~velse eller Uppenbarelse. Inte antingen eller utan både ock. Detta vill jag påminna om innan vi kommer till den kris i vår tid som ligger förborgad i föredragets ämne.

Uppenbarelse och känsla. Några exempel.

När Martin Luther har sin Tornupplevelse, som den ofta kallas, är det ett totalt överväldigande möte med Uppenbarelsen och dess kärna; allt handlar om Jesus genom vilken vi får nåd och förlåtelse. Vi blir rättfärdiggjorda genom tron, när vi tror på det Gud uppenbarat i Jesus Kristus. Här finns inte plats för gärningar eller något annat vårt eget. Och detta har Gud uppenbarat i och genom sitt levande Ord i Skriften och nu har Guds Ande brutit ner alla hinder så att det går rakt in. Klart att det också leder till en stark upplevelse. "Det var som om himmelen öppnades", skriver han, när han tänker tillbaka på detta. (När detta ägde rum finns det fortfarande delade meningar om, som bekant)

Eller tänk på den vanliga högmässan i vår västliga tradition. Den bygger ju helt på Uppenbarelsen, Frälsningsdramat och Bibelordet. Men allt är parat med lovsång och tillbedjan, där vi får uttrycka vår glädje och tacksamhet i gemensamt jubel och varma känslor.

Eller i det dagliga umgänget med Bibeln. Vi får insikter, vi får kunskap, vi får tillrättavisning, vi ser mer och mer vår synd, men också mer av Jesus kärlek och härlighet. Och detta är också förknippat med upplevelser både av sorg och glädje, bibelglädje.

Eller en sådan enkel sak som när Kyrkoåret börjar om. Vilken glädje att få vända från Domsöndagen till första i Advent i sin psalmbok och tänka: Jag är med, En gång till får jag vara med.

Henric Schartau som hela sitt liv outtröttligt predikat uppenbarelsen i Kristus och samlat stora skaror av alla slags folk (professorer och pigor lika). Han stod i predikstolen i Lunds domkyrka eller samlade skarorna till fredagsundervisning i domkyrkans kor. Han som mer än någon annan fått nåden att kunna beskriva hur det andliga livet kommer till, bevaras och får växa och som på ett unikt sätt kunde sätta ord på det. Vad kände han till slut? Han säger på sin dödsbädd: 67 år, så lycklig har jag aldrig varit! (Sven Danell: Sagt inför döden, Interskrift 1969 s 96) Det kan också bli som för hans efterföljare Henrik Florus Ringius hundra år senare: Nu orkar jag inte be längre, nu får ni be för mig.

Ja, ni förstår, vi kunde tala i många timmar om upplevelse och känsla och framför allt om hur tron på Uppenbarelsen också leder till upplevelser. Men vi måste närma oss det som bland annat är vår tids dilemma och som leder till att verklig kristen tro marginaliseras och att kyrkan mister sin kraft och sitt ljus.

Den allmänna och den särskilda uppenbarelsen.

Först något om vad vi menar med Uppenbarelse. I klassisk teologi har man ofta använt begreppen den allmänna Uppenbarelsen och den särskilda Uppenbarelsen, som ni redan märkt av det jag sagt.

Den allmänna uppenbarelsen

Med den allmänna Uppenbarelsen menar vi framför allt Skapelsen, att det är Gud som skapat himmel och jord och att han fortfarande uppehåller skin skapelse. Och den är inte stum, den talar

Ps 19 "Himlarna förtäljer Guds ära, och fästet förkunna hans händers verk: den ena dagen talar därom till den andra, och den ena natten kungör det för den andra: det är ej tal eller språk, vars ljud inte höres."

Att det finns en allmän uppenbarelse innebär också att vi kan veta något om Gud, om vi lyssnar och ser oss omkring och reflekterar. Hans storhet, Hans makt. Hans fantasi. Hans vilja till mångfald och variation. Som den engelske domprosten svarade på frågan om vem Gud var: "Jag tror han tycker om insekter". Vadå? Jo, han har skapat mer än 100,000 arter." Vi förstår också i den allmänna uppenbarelsen att det finns mönster att upptäcka och följa.

Den allmänna uppenbarelsen innebär också att alla människor kan veta något om Gud även de som inte har Bibeln eller har hört själva evangeliet.

Rom. 1:19f : "Vad man kan känna om Gud är nämligen uppenbart bland dem (hedningarna): Gud har ju uppenbarat det för dem. Ty hans osynliga väsen, hans eviga makt och gudomshärlighet har ända från världens begynnelse varit synliga i det att de kan förstås genom hans verk."

Alltså finns möjligheten till en grundläggande gudskunskap. Fortfarande är nog Rudolf Ottos begrepp för att sammanfatta detta; tremendum et fascinans det mest träffsäkra: Alltså något man bävar inför och något som oupphörligt fascinerar. (Rudolf Otto: Das heilige, 1917)

Till den allmänna uppenbarelsen hör också historien, att den betyder något att den kan begrundas men också att den utmanar oss till ett allvar och till att tänka kritiskt. Kan vi tillåta vad som helst? Är allt som är rätt? Eller måste vi också opponera oss. Säger emot, ta ställning. Är tiden ur led? Är allt som påstås idag verkligen rätt?

Och hur gör vi Fadern och Sonen och Anden synliga i vårt historiska skeende så att " history blir HIS STORY?"

Att historien är en del av den allmänna uppenbarelsen är nog väldigt typiskt för den genuina kristna tron. Gud valde att uppenbar sig här i vår tillvaro i tid och rum inte genom ett paket idéer (eviga eller tillfälliga eller med tiden utvecklande sig)

När vi kombinerar denne tro på att historien är viktig och en del av den allmänna uppenbarelsen med den särskilda uppenbarelsen i Kristus får vi syn på ett underbart mönster som vi kan kalla frälsningshistorien.

Den allmänna uppenbarelsen inbegriper också det som vi oftast brukar kalla samvetet. Historien visar att det finns, människan kan inte sluta tänka på rätt och fel och sant och falskt fast det ibland har verkat så i vår tid. Den kristna tron lär oss samtidigt att samvetet går att vilseleda och fienden är en mästare på att trixa med detta.

Den särskilda uppenbarelsen

Vi kan börja i Romarbrevet 16.25. "Honom som förmår styrka er, enligt mitt evangelium och förkunnelsen om Jesus Kristus – där en hemlighet avslöjas som från tidens början varit utsagt men nu har uppenbarats och på den evige Gudens befallning gjorts känd med hjälp av profetiska skrifter för att alla folk skall föras till lydnad i tron – honom, den Gud som ensam är vis, tillhör härligheten, genom Jesus Kristus, i evighet. Amen,"

Det handlar alltså om något som annars varit utsagt och okänt. Och detta uppenbaras främst genom Skriften. Innehållet är frälsningsdramat och frälsningen genom tron allena på Jesus allena. Men vi får veta det genom Skriften, därför också ett Skriften allena.

Ett nyckelställe för denna särskilda uppenbarelse som vi får veta genom Skriften är Galaterbrevet, 4:4 om hur Gud griper in på ett särskilt sätt genom Jesus Kristus och vem han är.

"Men när tiden var inne sände Gud sin son, född av en kvinna och född att stå under lagen, för att han skulle friköpa dem som står under lagen och vi få söners rätt."

Tiden inne den rätta tiden, när tiden var fullbordad

Sände han kom utifrån, Fadern sänder Sonen, men han kom verkligen in i världen till oss – på det sätt som man kommer in i världen, genom att födas.

Sonen född av kvinna inkarnationen, incarnatus est, kommen i köttet kommen i mänsklig gestalt

Tar itu med Lagen som dömer oss. *Ställd under lagen*: han uppfyller den i vårt ställe. *Friköpte*: När han led och dog friköpte han oss, betalningen var hans dyra blod.

Till frihet och närhet till Gud. *Att vi fick söners rätt*

Vi kan också se i Ef. 3:4ff att hemligheten om Kristus som inte var känd nu har uppenbarats (jfr apokalypto i aoristus) för hans profeter och apostlar. (Apokalypto avslöja uppenbara)

I v.3 ser vi att Paulus också har fått det genom uppenbarelse.

Genom uppenbarelsen kan vi möta dåliga tanke-system och ta dem till fånga och besegra dem 2 Kor 10:5. ”Jag bryter ned tankebyggnader och allt som trotsigt reser sig mot kunskapen om Gud, jag gör varje tanke till en lydig fånge hos Kristus.” Inget är starkare än kunskapen om Gud, Uppenbarelsen.

Genom Bibelns bruk i bön om den helige Ande kan vi få hjälp att förstå uppenbarelsen, bekännelsen, den goda läran.

Att vi har en bekännelse där innehållet i sin mest koncentrerade form finns i de tre stora trosbekännelserna, Nicenum, Apostolicum och Athansianum betyder att vi tror att Bibeln har ett bestämt budskap som kan upptäckas och formuleras.

I Skriften bekräftas det som sker med Jesus, det evangelium vi fått att leva av och dö på : 1Kor 15:2-4. Jesus dog, Jesus uppstod, allt enligt skrifterna.

Är inte detta underbart?

Gud har uppenbarat sig och varje del av det handlar att Gud vill nå oss kommunicera med oss tala till oss och med oss och rädda oss.

Är inte detta underbart?

Men vad är det då som gått fel?

Vad är det som har hänt?

Om allt detta finns.

Det kom bort. Det skymdes av så mycket annat. Det lades åt sidan.

Kyrkan har förvandlats.

Från att vara ett kärll för frälsningen genom Guds uppenbarelse till att bli en upplevelseproducent.

Från omvändelse som öppnar himmelens portar till en aktivism som tror sig kunna rädda världen.

Från försvarare av skapelsegivna mönster också förankrade i Skriften till okritisk normbrytare och spegel inte av Guds väsen utan av sin tid. Det paradoxala är att det kommer nya normer som är nog så avgörande och stenhårt cementerade i tidsandan och det just nu korrekta, men inte i Skriften och Traditionen men ändå på ett sådant sätt att de inte kan ifrågasättas.

Nog är det något som hänt. Det skedde inte på en dag och det är inte entydigt. Men ett sätt att sammanfatta vad som hänt kan vara att Upplevelsen har ersatt Uppenbarelsen som trons källa och livskraft. Upplevelse eller Uppenbarelse. Den frågan kan verkligen ställas

Hur märks det?

När den officiella kyrkan talar om Bibeln är det inte framför allt som Guds uppenbarade ord utan som exempel på och uttryck för människors tankar, upplevelser och erfarenheter om Gud och av Gud

När ledare i kyrkan talar om Uppenbarelsen, läran, undren, uppståndelsen, eller treenigheten som Uppenbarelsens dyrbara pärla eller till och med om Jesus som Frälsaren blir allt väldigt ofta dimmigt, ambivalent, trögt eller ibland helt enkelt tyst. Det som i stället kommer ut är ett egendomligt hitte-på språk som i varje fall jag inte begriper. Och fungerar detta nyspråk? Och det är svårt att med tanke på det vi hör och ser inte tänka att något verkligt fundamentalt har skett/Håller på att ske.

När jag nu ger bara några små exempel är det inte för att komma "åt någon men för att illustrera, inte minst ambivalensen.

Antje Jackelén tar i sin bok "Samlas kring hoppet" (Verbum 2016 s 76f) upp frågan om jungfrufödelsen. Hon använder en klassisk retorisk figur: "Det finns två diken" och så underförstår man att man själv står rätt dvs. i mitten. När jag läser kan jag inte förstå att någon menar att jungfrufödelsen skulle vara enbart en biologisk fråga, som det uttrycks. Jag förstår nog inte heller hur hela inkarnationens verklighet kan vara en verklighet och dessutom en för frälsningen nödvändig verklighet utan uppenbarelsens vittnesbörd om jungfrufödelsen som trosbekännelserna formulerar den. Jag tänker: Varför denna ambivalens?

KG Hammar: "Förvaltar kyrkan sanningen, formulerad i dokument från olika tider? Eller är kyrkan en vandrare genom tiden och en vägvisare för andra genom sin egen vandring? Finns den fulla sanningen bakom oss eller framför oss? I mycket handlar det om synen på kyrkans tidigare troserfarenheter, dogmerna. Binder de oss i vårt eget sökande eller handleder de oss trots sin historiska relativism." (KG Hammar: Det som hörs. Verbum 1985, s 63)

Per Eckerdal, min käre gamle kompis, har i sitt herdabrev "Skakad inte rörd" (Argument 2012 s 46ff) ett avsnitt om treenigheten. Med hänvisning till en bok av den danska teologen Anne Marie Aagaard beskrivs treenigheten som en trons grammatik (Aagaard 1981) Det är både tacksamt och läsvärt men lämnar till slut läsaren med en smak av ambivalens i förhållande till Uppenbarelsen. Är inte den heliga Treenigheten så mycket mer?

Martin Modéus har i denna allvarets och mörkrets tid formulerat många böner som gått ut på olika sätt. Fromma, välmenande, goda ord, men jag måste ändå få säga att man saknar den bibliska sältan och det självklara, bönen i Jesus namn. Måste det bli så?

Till slut: Vi kommer ihåg frågan inför ett biskopsval: Ger Jesus en sannare bild av Gud än Muhammed? Journalisten hade funnit frågan i ett resonemang i Eskil Francks bok "Giv mig, min son, ditt hjärta" (Fri tanke, Stockholm 2013, s 173-174) Min gamle vän Eskil slog verkligen huvudet på spiken där. Och svaren i hearingen visade tydligt dilemmat.

Vad blir det nu av allt detta?

Det som kanske var tänkt att verka befriande och kravlöst lämnar egentligen människan åt sitt öde och i förlängningen till en alldeles onödig ensamhet.

När allt detta underbara som Gud uppenbarat förs åt sidan återstår till slut inget annat än känslan och den enskildes upplevelser.

Och då måste frågan ställas på allvar: Upplevelse eller uppenbarelse? Måste vi inte återupptäcka den rika skatt som Uppenbarelsen innebär. Uppenbarelsen är trons och teologins källa. Förnuftet är också en källa för teologin och i det rätta sammanhanget med dessa också upplevelsen som Gud vill och kan använda.

Men som det blivit kan det inte förbli. Om upplevelsen är det enda vi har kan förstås allt omtolkas efter hand och till slut blir allt en enda dimma.

Allt detta är på många sätt en spegling av vår tid. Människors upplevelser och den enskildes eget livsprojekt är till slut den enda vi har. Och ingen annan än vi själva kan sköta detta osäkra projekt,

Vi lever i upplevelsens tid. Se bara reklamen som sköljer över oss varje dag. Handlar inte nästan allt om upplevelse? Se hur resor beskrivs. Fantastiska bilder, höga hopp och jubel. Vart tog det gamla reseidealet vägen? Resan var en bildningsresa. En väg till ökad kunskap och mognad.

I Walter Benjamins stora epos "Passgearbetet" spårar han den nya tiden konsumism och upplevelsefokus i samband med den stora världsutställningen i Paris 1855. Han säger att Världsutställningen är centrum för valfarten till fetischen varan. Och han ser ännu tidigare förebud, utställningar som citat "är frukten av en önskan att roa de arbetande klasserna och får för dessa karaktären av en befrielsens fest. Längre fram kommer nöjesindustrin. "Nöjesindustrin gör saken lättare för människan genom att den lyfter upp henne till varans nivå (Walter Benjamin: Passgearbetet Atlantis förlag 2015 s 86) Det tar mig att han ser det så tidigt.

Bara häftiga upplevelser återstår till slut i vår tid. Och då är det bäddat för besvikelse. För det blir aldrig det som förespeglats.

Vi kan också fundera över argumentationen på sociala medier. Varför så mycket hallå och angrepp och ilska och frustration? För att man egentligen inte argumenterar, resonerar, diskuterar utan bara maxar sina känslor.

Vad ser vi i detta? Om vi gör en spaning om kyrkans nuläge, vad ser vi då?

På många sätt en kyrka som inte kan stå emot. En kyrka som just nu inte tycks vilja stå emot.

När jag var ung teolog var en mycket viktig tanke att kyrkan skulle vara ett salt i världen, inte en spegel. Salt eller spegel, sade vi. Anders Wejryd började tala om Salt och spegel. Är vi på väg mot nästa steg?

Här finns alltså en avgörande förändring från tron på Uppenbarelsen till tro på känslan, på upplevelsen

Vi kunde också uttrycka det; en förflyttning från sanning till relevans. Att inte ge det som är sant och som är kyrkans unika budskap utan det som känns bäst, passar bäst just nu, det tycks vara målet

Hur har nu detta gått till?

Kampen om uppenbarelsen har funnits hela tiden.

Redan gnosticismen, som delvis redan fanns innan kristendomen, men som framför allt blir det stora hotet under de första århundradena genom sin synkretism, alltså blandningen av religiösa och filosofiska inslag från många håll, visar på kampen om Uppenbarelsen. Det är inte Kristi lidande och död för vår frälsning, som betyder något, utan bara hans förmedling av upplysning. Man vill skapa en slags överreligion, som bygger på en slags mystisk kunskap, Gnosis, som bara vissa har. En tydlig dualism mellan ande och materia är grundläggande. Den kan leda till en starkt driven asketism, det är bara anden som räknas, men också till sin motsats, eftersom anden inte har något med materien att skaffa spelar det ingen roll hur man lever (se Bengt Hägglund: Teologins historia Glerup 1969, s 20f) Troligen är Johannes ord om dem som inte bekänner att Jesus Kristus har kommit i mänsklig gestalt riktade till en tidig form av gnosticism (1 Joh. 4: 1-3), Vi ser alltså att uppenbarelsen förnekas eller är utan betydelse och att det är något annat än uppenbarelsen som är teologins källa, en högre insikt eller upplevelse. Gnostikerna förnekade också uppståndelsen då materien var oväsentlig. Gnosticismen är en idealistisk omtolkning av hela kristendomen som kyrkofäderna måste bekämpa, tex. Ireneus.

Ni som kan er Luther vet att han ofta talar om svärmarna eller svärmeandarna. Det var människor och grupper med profetiska anspråk som hävdade sina uppenbarelsor före Skriftens vittnesbörd och uppenbarelsen i Kristus. Ofta hävdades att reformationen var en god början med man måste gå vidare. Ofta prisades rättfärdiggörelsen genom tron men den måste följas av att man tog avstånd från världen. Man kunde hänvisa till Ordet men till syvende och sist

gällde Andens inre upplysning i hjärtat. Man vände sig mot Luthers fasthållande av enheten mellan det yttre ordet och den heliga Ande. Den evangeliska friheten försvann i ivern att kasta ut altare och bilder. För Luther kom denna kamp inte som en överraskning. Hans övertygelse var att där evangeliet förkunnades i full frihet där var också själafienden ivrigt verksam. I vårt sammanhang är det viktigaste att se hur Uppenbarelsen genom det yttre ordet och Kristus byts ut mot den egna upplevelsen. Det som man uppfattar som profetiskt och Andeingivet i sitt inre står över det yttre ordet, det som kommer till oss utifrån och just därför kan ge visshet och trygghet. Vem kan lita på och vara beroende av sina känslor, säger trons människa som länge vandrat inför Herren för att inte tala om den erfarne själasörjaren. (se Leif Grane Vision och verklighet, En bok om Martin Luther, Artos 2012, s 132–151 eller Läs Bo Giertz Tron allena (Församlingsförlaget 1998 tex. s 214- 238) Igen en annan källa än uppenbarelsen, Upplevelse eller Uppenbarelse.

Upplysningen som på många sätt präglar hela 1700-talet ledde till att Uppenbarelsen tonades ner helt enkelt genom att perspektivet för tron och teologin flyttade från det metafysiska till det antropocentriska. Från Uppenbarelse till upplevelse på många sätt. Rousseau kunde tala mycket erkännamt om Jesus och evangelierna (Alf Ahlberg: Filosofins historia, Natur och kultur 1967, s 441) men många talade om tron och uppenbarelsen som något som skulle försvinna när det encyklopediska vetandet hela tiden ökade. Dessutom lades allt under ett slags immanent nyttoperspektiv. När detta sedan leddes vidare till neologin blev medicinlådan och anatomiboken viktigare än Bibeln i många prästgårdar. Tänk att Henric Schartau predikade och hade sina fredagsförhör i Lunds domkyrka just vid denna neologins tid.! Och att det som utgick från Guds Ande genom honom förvandlade delar av Sverige. Det kanske inte är tid för hopplöshet? Att studera neologins tid skulle ge många paralleller till vår tids kyrkliga aktivism och förskjutningar i vad man de facto ägnar sig åt i många församlingar.

Ofta beskrivs pietismen som en slags reaktion mot den lutherska ortodoxin. I Pietismens många olika former ligger betoningen på det inre troslivet, själva fromheten. Valentin Ernst Löscher, teolog från Dresden ger pietisterna omdömet, att religionen enligt dem definieras med den personliga fromheten, "das Pietät" eller med dåtida terminologi "habitus religionis" Då blir Bibeln "döda bokstäver". Uppenbarelsen, Ämbete, sakrament tonas ner. (se Bengt Hägglund: Tro och verklighet, Artos 2007, s 15) Det är lätt att hitta exempel i dessa traditioner att det går mot Upplevelse snarare än Uppenbarelse. Dock

behöver det inte bli så. I Württembergpietismen förenades en kyrklig hållning och respekt för Uppenbarelsen och ortodoxin med betoningen på omvändelse och personlig tro. Det är i detta sammanhang som tex. Roos bönbok och betraktelser finns, som exempel på mycket lästa uppbyggelseböcker i den västsvenska kyrkväckelsen.

Liberalteologin hade en stor och omvälvande betydelse från Schleiermacher och Strauss i början av 1800-talet fram till som exempel Harnack i början av 1900-talet. Den var ett slags räddningsförsök. Man förmådde inte försvara uppenbarelsen och den grundläggande kristna frälsningsläran i en ny rationalistisk tid- Om man tonade ner Uppenbarelsen och förlade religionen som en funktion i det mänskliga själslivet kunde man rädda det bestående i den kristna tron, det vill säga den kristna etiken och bevara ett starkt sedligt allvar som det kunde heta. En ny variant. Upplevelse eller Uppenbarelse? Just det. Det blev inte så mycket kvar. Jag läste några ganska långt fram i tiden formulerade satser av domprosten Pfannenstill i Lund, han som trätte med Bengt Lidforss ni vet, och det var mycket tunt.

Nu valde jag nedslag i teologihistorien som kan visa vad det handlar om. Jag kunde valt, för att det var avgörande viktigt för vad som hände under 1900-talet, filosoferna och i vårt land särskilt Hägerström och Hedenius. Jag kunde målat en bild av samhällsutvecklingen i den tid vi fick som jag gjort i annat sammanhang, men så här blev det denna gång.

Och igen. Varför behöver vi tala om detta och annat som påverkat och kommit att präglade kyrkan idag?

En farlig utveckling

För att det är farligt.

Hur?

1. Först för själva tron och trosvissheten.

Utlämnade åt vårt eget godtycke. Luther säger: "Vår tro är viss för den har sitt fäste utanför oss." Vem kan lita på sina upplevelser. Vi behöver Uppenbarelsen från Gud själv i det levande Ordet för att komma till tro och bevaras i tron.

2. Kyrkans identitet

Allt är byggt på uppenbarelsen. Vi tänker inte alltid på det utan tar saker för givna eller förblir okritiska fast fokus på olika sätt förskjuts. Det hör till kyrkans djupaste identitet att hon förvaltar något som kommit till henne utifrån, som en avslöjad hemlighet.

Nu kan det bli vad som helst som ingen riktigt kan veta eller styra över

3. Kristus är hoppet för världen, utan Kristus vad har vi då? Det är omöjligt att förstå hur det kan finnas en slags rädsla för att tala om Jesus långt inne i kyrkan, han som är Vägen, sanningen och livet!
4. Kyrkans förmåga att lotsa sig själv och folket genom tidens ström. En avgörande uppgift i alla tider och svårare än någonsin i dag. Utan en grundmurad tro på uppenbarelsen går det helt enkelt inte. Vi kommer vilse.

Tänker vi på glimtarna ur kyrkans historia och den ständiga kampen om Uppenbarelsen och sanningen, kan vi möjligen bättre förstå hur det också idag är lätt att gå vilse och till slut sätta upplevelsen före eller till och med i stället för Uppenbarelsen. Men den kristna tron handlar inte om något mindre än människans salighet och då räcker inte det som finns på svenska kyrkans hemsida. Det är som Bo Giertz kunde säga om sin prästutbildning och sina första år i församlingen där allt var på riktigt: Det vi hade fått med oss höll inte när vi satt vid dödsbäddarna. Och fortsatte han: Det var därför vi började gräva i Kyrkans verkliga skattkista och upptäckte rikedomen.

Visionen. Två avgörande sidor. Det finns en möjlig syntes.

1. Paulus på Areopagen. Att frimodigt hålla fram både den allmänna och den särskilda uppenbarelsen. Paulus vädjar frimodigt till den allmänna uppenbarelsen Läs Apg 17: 26ff. Det är så vi också skall tänka och leta efter anknytningar till människans längtan och förförståelse. Men lika ivrigt lyfter han fram den särskilda uppenbarelsen, hur Gud gripit in genom Jesus och att allt till slut hänger på honom. ” men nu ålägger hans människorna, alla och överallt, att omvända sig. Ty han har fastställt en dag då han skall döma världen med rättfärdighet genom en man han i förväg har bestämt därtill. Det har han bekräftat för alla människor genom att låta honom uppstå från de döda. ” (Apg. 17:30-31) Och vid talet om uppståndelsen reagerar folket på olika sätt. Han har träffat!

2. Vårt umgänge med Anden. Det är det som blivit allra tydligast för mig när jag läst och bett och grunnat över upplevelse eller uppenbarelse. Det är tydligt att kontrasterandet Upplevelse, uppenbarelse avslöjar något grundläggande i vår tid och för vårt läge och jag har lyft fram detta för att jag tagit ämnet på allvar. Men jag tror på en syntes, som handlar om vårt umgänge med Guds gode Ande. Guds gode Ande som vill utföra sitt verk i oss, låta det bli frukt i våra liv och ge oss gåvor. Det är vårt umgänge med Anden som är nyckeln.

Det är han som ständigt målar Kristus för oss (Gal 3) Det är han som Guds närvaro i världen. Det är han som också vill bo i oss. "ni är Guds tempel och Guds ande bor i er" 1 Kor. 3:16. Då blir det både Upplevelse och Uppenbarelse, som Paulus skriver i Rom. 8:16-17 "Anden vittnar själv med vår Ande att vi är Guds barn Men är vi barn, då är vi också arvingar, Guds arvingar och Kristi medarvingar" och vi vet att när vi inte kan behålla känslan eller kanske får gå långa törststräckor utan starka upplevelser, Då är Han ändå med. "Även den timma, tätaste dimma solen fördöljer, är solen dock kvar." (sv ps 572. V 5)

Luther som så starkt betonar det yttre ordet säger samtidigt att det är tre faktorer som gör en teolog: Oratio -bönen, meditatio- begrundandet av texterna och tentatio- alltså en erfarenhetsprövning. (se Bengt Hägg Lund: Trons mönster, Arken Lund 1982, s 11)

Syntesen finns alltså i att Anden får verka.

Är nu detta till slut bara ett fåfängt föredrag. Nej, att vi talar om förhållandet upplevelse och uppenbarelse är för att Kristus är världens hopp, det fantastiska budskapet i söndagens evangelium. (21 e Tref. 3e årg.) Och det är då uppenbarelsen blir så avgörande viktig. I Uppenbarelsens *Jesus Kristus finns världens hopp och framtid.*

2023-10-30
